

Τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν εἶνε βέβαια ἀνεξάρτητα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ ἓνα ἀναμφισβόλως ἐπηρεάζει τὸ ἄλλο. Τὸ οἰκονομικὸ φαινόμενο ἐπηρεάζει τὸ ἠθικόν, τὸ πολιτικόν, τοῦτο τὰ ἄλλα καὶ οὕτω καθέξῃς· εἰς δὲ τὴν ἐξέλιξή των ἡ μεταβολὴ ἑνὸς ἐπηρεάζει καὶ τὰ ἄλλα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Μάρξ ἔθεσε τὸ ἐρώτημα. Ποῖον τῶν φαινομένων τούτων εἶνε τὸ πλεόν θεμελιῶδες, ποῖον ἐνεργεῖ ὡς αἰτία εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἄλλων; Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ δύο κυρίως θεωρίαι ὑπῆρχαν ἐπὶ τούτου. Ἡ θεωρία ὅτι τὸ θεμελιῶδες φαινόμενον, ποῦ καθορίζει τὰ ἄλλα εἶνε τὸ θρησκευτικόν καὶ ἡ θεωρία ὅτι τὸ θεμελιῶδες φαινόμενον εἶνε τὸ φιλοσοφικόν. Ἡ δευτέρα θεωρία ὑποστηριζομένη τότε ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους, τὸν Γάλλον Αὐγουστον Κάντ καὶ τὸν Ἀγγλον Μίλλ παρεδέχετο ὅτι αἱ γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ποῖον καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῶν, αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ κατάκτησις φιλοσοφικῶν ἀληθειῶν αὐτὰ κανονίζουσι καὶ τὰ ἄλλα φαινόμενα. Ὁ Μάρξ τοῦναντίον παραδέχεται, πῶς ἡ βᾶσις καὶ τὸ θεμελιῶδες κοινωνικόν φαινόμενον εἶνε τὸ οἰκονομικόν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν σκελετὸν τῆς κοινωνίας· ὅλα τὰ ἄλλα εἶνε ὑπερσκελετός. Τοῦλάχιστον διὰ τὸ ἀστικόν καθεστῶς τῆς σήμερον τοῦτο εἶνε ἀναμφισβήτητον καὶ ὁ Μάρξ τὸ ἀπέδειξε σαφέστατα εἰς τὰ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς

βιβλία, πού αναφέραμε παραπάνου. Ἄλλὰ ἡ σπουδαιότερα ἄποψις τῆς Μαρξικῆς θεωρίας εἶνε ἡ δυνάμικῃ (βλ. ἄνωτέρω) κατὰ τὴν ὁποίαν : Ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ μορφὴ δλων τῶν ἄλλων φαινομένων, ἡ συνολικὴ ἐμφάνις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐθνῶν, εἶνε ἀποτελεσματικὴ ἐξελίξεως καὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου, ἀκόμη δὲ περισσότερον, ὅχι τῶν μεταλλαγῶν τῆς εἰκόνας, πού παρουσιάζει τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ τῆς μεταβολῆς τῶν τεχνικῶν ὅρων (καθαρῶς ὕλικῶν) τῆς οἰκονομικῆς δράσεως καὶ τῆς ἔνεκα τῶν τεχνικῶν τούτων μεταβολῶν, μεταβολῆς τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου. Αὕτῃ εἶνε ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Καὶ ἤδη προχωροῦμεν εἰς τὴν καθ' ἑαυτὸ ἀνάλυσιν αὐτῆς.

Τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον εἶνε τὸ ἀπλούστερον δλων τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Εἶνε τὸ πρωτογενὲς φαινόμενον τῆς κοινωνίας, τῆς συνεργασίας δηλ. τοῦ πληθυσμοῦ μετὰ τὴν φύσιν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ. Καὶ ὡς τοιοῦτον ἔχει τὴν ἀπλούστερην ἐμφάνισιν του εἰς τὴν παραγωγὴν. Ἡ ἀνταλλαγὴ ὑπηρεσιῶν, ἡ κυκλοφορία τῶν παραγομένων ἀγαθῶν εἶνε φανερόν, πῶς εἶνε δευτερόγονον οἰκονο-

μικόν φαινόμενον και δέν μπορεί νά ἐξηγήσῃ τὸ πρῶτο, τῆς παραγωγῆς*.

Ἡ παραγωγή, ἡ ὁμαδική ζήτηση τῶν μέσων τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν, ἡ ἀπλούστερη αὐτῆ οικονομικῆ ἐνέργεια, ἡ συνεργασία ἀνθρώπου και φύσεως εἶνε σύμφυτη με τὴν ὕπαρξη τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. Ὅχι μόνον ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ και τὰ ζῶα τὴν ξέρουν. Ζῶα βόσκουν ἀπὸ κοινοῦ, τὰ ἀνώτερα μάλιστα θηλαστικὰ μόνον ἀπὸ κοινοῦ βόσκουν. Τί εἶνε ἐκεῖνο ὅμως, ποῦ ὤθησε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν κοινὴ ζήτηση εἰς τὴν ἰδέα τῆς ἐνσυνειδήτου συνεργασίας τῆς παραγωγῆς, τῆς ἀνταλλαγῆς ὑπηρεσιῶν, τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν; Ὁ Μάρξ ἀπαντᾷ: οἱ τεχνικοὶ ὄροι τῆς παραγωγῆς. Τί εἶνε αὐτοὶ οἱ τεχνικοὶ ὄροι τῆς παραγωγῆς;

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε, καθὼς λέγει και εἰς τὸ Κ ε - φ ἄ λ α ι ο ν ὁ Μάρξ, ζῶον, ποῦ παράγει ἐργαλεῖα. Κατὰ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὰ κατώτερα τῶν ζῶα, ποῦ δέν ἠπόρεσαν νά ἐπιβάλλουν τὴ θέλησὴ των, με τεχνικὰ μέσα, ἐπάνω στὴ φύση και εἶνε πάντοτε ὑπόδουλα εἰς αὐτήν. Ἐὰ πρῶτα ὄπλα, τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα εἶνε οἱ πρῶτες τεχνικὲς συνθήκες (ὄροι) τῆς

---

* Ὡς ἠθέλησεν ὁ νεώτερος κοινωνιολόγος De Greef, προσπαθῶντας νά ἐξηγήσῃ τὰ ἄλλα κοινωνικὰ φαινόμενα με τὰ οικονομικὰ φαινόμενα τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν, και ὄχι τῆς παραγωγῆς, καθὼς ὁ Μάρξ.

παραγωγῆς. Εἰς τοὺς φυσικοὺς λοιπὸν συντελεστάς τῆς παραγωγῆς: φύσιν, ἄνθρωπον, μπαίνει καὶ τεχνικός ὄρος, τὰ ἐργαλεῖα, τὰ τεχνικὰ μέσα. Εἰς τὴν πρωτόγονον καὶ ζωώδη ἐποχὴν ὁ ἄνθρωπος ζῆ εἰς ἓνα εἶδος αὐτομάτου, πρωτογόνου, φυσικοῦ κομμουνισμοῦ.* Ὅλα εἶνε κοινά. Καθὼς ἡ φύσις, ἔτσι καὶ τὰ πρῶτα ὅπλα, τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα εἶνε κοινά. Ἀκόμη οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ εἶνε κοινά**. Τὰ πρῶτα τεχνικὰ μέσα κυρίως πολεμικὰ ὅπλα εὐνοοῦν μονάχα τὸ κυνήγι. Ἡ γεωργία δὲν ἔχει ἀκόμη εὐρεθῆ. Οἱ ἄνθρωποι συλλέγουν ὅ,τι δίδει ἡ φύσις μόνη τῆς, καλλιέργεια δὲν ὑπάρχει. Ἡ πρόοδος ἀπὸ τὴν θηρευτικὴν περίοδον εἰς τὴν κτηνοτροφικὴν εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν τεχνικῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπέτρεψεν περισσότερα τεχνικὰ μέσα στὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν τροφή του, γιὰ τὴν κατοικία του. Σιγά-σιγά μονιμοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος σὲ ὠρισμένα μέρη καὶ ἀπὸ τὸν νομαδικὸν βίον τοῦ κυνηγιοῦ ἀναπτύσσεται ἡ κτηνοτροφία, ὁ μόνιμος βίος, ἡ γεωργία. Ἐκτοτε ἡ ὄψις τοῦ κόσμου ἀλλάζει. Οἱ θεοί, οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις παίρνουν ἄλλη μορφή. Δὲν εἶνε πλέον ἡ φύσις, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ θεοὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ θεοὶ γίνονται κάτι ἀμεσώτερο. Ἐμφα-

---

* Βλ. τὸ παραπάνω ἀναφερόμενον βιβλίον τοῦ Ἐγκελς.

** Ἐτσι ζοῦν ἀκόμη σήμερον Ἐσκιμῶοι

νίζονται οἱ ἄνθρωποι ποῦ ξέρουν νὰ διακρίνουντὰ καλὰ φυτὰ ἀπὸ τὰ κακὰ, οἱ τάφοι τῶν πεθαμένων εἶνε ἱεροί, γεννᾶται ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς προσωπικότητος καὶ ἔτσι ἡ θρησκεία παίρνει νεώτερη μορφή καὶ τὸ ἱερατεῖον διαμορφώνεται.

Ἡ καλλιέργεια, οἱ τεχνικοὶ ὄροι τῆς, γεννοῦν τὴ συνέργασια, δημιουργοῦν τὸ μόνιμο βίον, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁμαδικῆς συνειδήσεως, τὴν ἰδέαν τῆς ὁλότητος. Ἐξ αὐτοῦ γεννιέται τὸ πολιτικὸν φαινόμενον, τὸ νομικὸν καὶ τὰ ἄλλα. Ὁ πρωτόγονος κομμουνισμὸς εἶνε πιά ἀκατάλληλος γιὰ τὸν καταμερισμὸ τῶν ἔργων, ποῦ ἀρχίζει, ἡ ἰδέα τῆς ἰδιοκτησίας εἶνε ἀναγκαία συνέπεια τῆς καλλιέργειας ὠρισμένου τεμαχίου γῆς.

Οἱ σχέσεις τῆς παραγωγῆς, ἡ ἀτομικὴ τὴν ὥρα παραγωγὴ (εἰς τὴ γεωργίαν), πρᾶγμα ποῦ ἦταν ἀδύνατον εἰς τὴν ἐποχὴ τοῦ ὁμαδικοῦ κυνηγιοῦ, καθορίζονται πλέον ἀπὸ τὴν κατοχὴ τῶν ἐργαλείων γῆς καὶ τοῦ σπόρου τῆς. Ὅλοι μποροῦν σιγὰ-σιγὰ νὰ εἶνε ἰδιοκτῆται κομματιοῦ γῆς. Ὁ κομμουνισμὸς τῆς γῆς ἐξακολουθεῖ ἀκόμη λίγο σὰν παράδοσις, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσῃ πολὺ. Ἀλλ' ἡ γεωργία θέλει βαρεῖαν δουλειάν. Ἐτσι ὁ ἄνδρας δὲν προσέχει πλέον τὰ παιδιὰ. Ἡ γυναῖκα ἀφήνεται στὸ σπῆτι. Κάθε ἄνδρας ἔχει μία ἢ περισσότερες γυναῖκες, ἀλλ' ὁ κομμουνισμὸς τῶν γυναικῶν καὶ ἡ ἰσότης των εἰς τὴν κοινω-

νία παύει. Ἡ γυναῖκα ὑποδουλώνεται εἰς τὸν ἄνδρα. Ἡ οἰκογένεια δημιουργεῖται, ἡ πρόην κοινογαμία παύει. Ἐπὶ πλέον ἡ γεωργία θέλει ἀσφάλεια καὶ ἡσυχία. Ἔτσι φανερώνονται οἱ πολεμισταὶ καὶ οἱ γεωργοί, οἱ τάξεις, ἡ τάξη, ποὺ δὲν δουλεύει καὶ ἄρχει καὶ ἡ τάξη, ποὺ δουλεύει, πρᾶγμα, ποὺ εἰς τὴν οἰκονομικὴν περίοδο τοῦ κληνηγιοῦ εἶνε σχεδὸν περιττό. Ἄλλ' ἡ γεωργία δίνει πλοῦτα συνδυασμένη μάλιστα με φροντισμένη κτηνοτροφία, οἱ γεωργοὶ γίνονται εὐπορώτεροι ἀπὸ τοὺς πολεμιστὰς καὶ διοικοῦν αὐτοί. Οἱ πολεμιστὰς εἶνε ἄνθρωποι τους καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλους ὁ βασιλεύς, ὁ πρῶτος πολεμιστῆς.

Εἰς τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς γεωργίας ἓνα ἄλλο προστίθεται τώρα. Μέσο χρήσιμο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, σὲ ἐποχὴ εἰρηνικῆ καὶ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ νέο τοῦτο μέσο, εἶδος μηχανήματος γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶνε οἱ σκλάβοι, ποὺ τοὺς προμηθεύει ὁ πόλεμος καὶ ἡ περικέτειες τῆς ἀνισότητος τῆς ἰδιοκτησίας τῆς γῆς.

Ὁ σκλάβος δὲν ζῆ σὺν ἄνθρωπος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι τὸν ὀνομάζουν πρᾶγμα, (Λατινικὰ res) δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς πρόσωπον, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὡς πολίτην. Ἀναφέροντας τὴν περιουσίαν τῶν πλουσίων, λέγουν τόσα κτήματα καὶ τόσοι δούλοι, τοὺς θεωροῦν πρᾶγμα, τεχνικὸν μέσον παραγωγῆς. Ἡ χρησιμοποίησή του ὡς μηχανήμα, ὁ οἰκονο-

μικός του ρόλος εις τὴν κοινωνία τοῦ ἀφαιρεῖ φυσικὰ κάθε νομική καὶ πολιτικὴ ὑπόστασις*. Ὁ σκλάβος οὔτε νὰ ἀγοράσῃ μπορεί, οὔτε νὰ πουλήσῃ, οὔτε νὰ νυμφευθῇ. Κάθε νομική του πράξι γίνεται μέσον τοῦ ἀφέντη του.

Ὁ ρόλος τοῦ νέου αὐτοῦ οικονομικοῦ μέσου ἐστάθηκε σημαντικός. Ἡ δουλειὰ τῶν σκλάβων ἐπάνω στὰ χωράφια τοῦ ἀφέντη αὐξήσε τὴν παραγωγή, τὰ προϊόντα ἐπερίσεψαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτοι ἡ ἀνταλλαγὴ προϊόντων μεταξὺ διαφόρων τόπων καὶ διαφόρων ἀτόμων αὐξήσε. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἔφερε μία νέα τάξη, πλὴν τῶν ἀφεντάδων καὶ τῶν δούλων, τὴν τάξη τῶν ἐμπόρων καὶ βοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων, ποὺ ἦταν (αἱ ἀγορᾶς) τὸ πεδίον δράσεως τοῦ ἐμπορικοῦ στοιχείου. Ἔτσι ἡ αὐξήσις τοῦ ἐμπορίου, ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἄλλο κόσμον, ἡ ἐφεύρεσις ἄλλων τεχνικῶν μέσων ἔφεραν τὶς τέχνες, τοὺς τεχνίτες, τὴν βιοτεχνία.

Ἀλλὰ καθὼς οἱ σκλάβοι αὐξήσαν τὴν γεωργικὴ παραγωγή τῆς γῆς, ἔτσι οἱ τέχνες αὐξήσαν τὴν τεχνικὴ παραγωγή καὶ τὸ ἐμπόριον, σὲ βαθμὸν μάλιστα

---

* Οἱ δούλοι θὰ ἐλευθερωθοῦν, εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης, ὅταν οἱ ἀργαλίοι δουλεύουν μόνοι τους, ὅταν δηλ. βρεθῇ ἄλλο τεχνικὸν μέσον, μηχανήμα, ποὺ νὰ κινεῖ τοὺς ἀργαλειοὺς καὶ νὰ μὴ χρειάζονται οἱ δούλοι.

πρὸς ὅλην ἢ ζωὴν τῶν ἔθνων ἐσυγκεντρώθηκε στὶς πόλεις. Οἱ ἀφεντάδες τῶν χωριῶν χάνοντας τὴν οἰκονομικήν των σημασίαν, πρὸς τὴν ξεπερνοῦσε τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ τέχνες, καὶ ἔκαναν νὰ ἐπικρατοῦν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνίτες, μαστόροι, καλφάδες, βιοτέχνες, ἔχασαν καὶ τὴν πολιτικὴν τους σημασίαν. Ἡ σκλαβιά τῶν χωριῶν ξεπέφτει, οἱ σκλάβοι φεύγοντας τὴν σκλαβιάν τοῦ ἀγρότη ἀφέντη δουλεύουν στὶς πόλεις, σὲ τέχνες. Αὐτὸ τὸ οἰκονομικὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας, πρὸς τὸ ἀντιπροσώπευε τότε καλλίτερα ἢ τὰξιν τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιοτεχνῶν ἐπέδαλε τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν δούλων τῆς γῆς. Ἔτσι ἐγεννήθηκα πάλιν ἡ μικρὴ ἰδιοκτησία τῆς γῆς καὶ οἱ μεγάλοι γαιοκτῆμονες ἔχασαν τὴν θέσιν τους. Εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων στὰ χωριά, πρὸς ἔχαναν ὅλην μέραν τὴν θέσιν τους καὶ τὴν σημασίαν τους, καὶ τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐμπόρων καὶ πλοιοκτητῶν, σιγά-σιγά στὰς πόλεις, νέα τεχνικὴ μεταβολὴ τῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς ἢ ἀνακάλυψις τοῦ ἀτμοῦ, ἔφερε νέα ἐπανάστασιν. Εἰς τὰ κυριώτερα ἐπαγγέλματα τὰ μικρὰ μαγαζιά τῶν μαστόρων σιγά-σιγά ἐξαφανίστηκαν μπροστὰ εἰς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια. Ἡ παραγωγή αὐξήθη μετὰ τὴν νέαν μηχανήν. Τὸ ἐμπόριον ἐπῆρε νέας διαστάσεις, ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἐμπόρους ἐδγῆκαν οἱ μεγάλοι, οἱ εἶχαν πολλὰ χρήματα νὰ ἐμπορευθοῦν. Ὁ οἰκονο-

μικρός και έμπορικός συναγωνισμός άρχισε. Έτσι έγεννήθηκε το προλεταριάτο άφ' ένός, βγαλμένο άπό τους αδύνατους πλέον γά συναγωνισθούν βιοτέχνες, μαστόρους, μικροεμπόρους και τά παιδιά των και απογόνους των και ή τρίτη τάξη των άστών άφ'έτέρου, των διομηχάνων δηλαδή, των μεγάλων έμπόρων, των έφοπλιστών, των ανθρώπων του χρήματος και των μέσων τής παραγωγής, των ανθρώπων του πλούτου, των πλουτοκρατών. Έτσι ή κοινωνία άπό κοινωνία μέ σκλάβους και γαιοκτήμονας, έγεινε κυρίως μέ άγρότες μικροϊδιοκτήτες και βιοτέχνες των πόλεων, διά γά γείνη κοινωνία μέ άστούς, προλεταρίους και μέση τάξη μικροϊδιοκτητών, μικροαστών χωρίων και πόλεων. Αυτή είνε ή εξέλιξη τής ιστορίας. Καθώς βλέπουμε οί τεχνικοί όροι τής παραγωγής καθορίζουν τή μορφή τής κοινωνίας εις τά διάφορα στάδια τής εξέλιξέως της. Άπό τον άρχαίο κομμουνισμό, όπου τό είδος των τεχνικών μέσων, όπλων, έργαλείων, χαρακτηρίζει τήν κάθε περιόδόν του (λιθίνη περίοδος όπου τά έργαλεία είναι πέτρινα, άπλά και πρωτογενή, έποχή του σιδήρου, του χαλκού κ.λ.π.) εις τήν βαρβαρικήν έποχήν τής άτομικής ιδιοκτησίας και άπ' αυτήν εις τήν έποχήν τής δουλείας (δουλική οικονομία) τής άρχαίας Ελλάδος και Ρώμης. Έκειθεν ή έποχή των μεγάλων γαιοκτημόνων και των τεχνιτών εις τάς πό-

λεις (Μεσαίων) και μετ' αὐτήν ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ μεγάλου ἐμπορίου και τῆς βιομηχανίας (νεώτεροι χρόνοι). Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶνε ἡ ἐποχὴ τῆς αὐξήσεως τοῦ προλεταριάτου, τῆς συγκεντρώσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς και τῆς ἀνταλλαγῆς εἰς ὀλίγα χέρια τῶν μεγάλων ἀστῶν, ποῦ μέ τὰ πλούτη των ἔχουν δεμένους εἰς τὴν ἐξαρτησὶν των και τοὺς προλεταρίους, και τοὺς ἀγρότας και τοὺς μικροὺς ἀσταύς.

Καθὼς εἶδαμε, λοιπόν, οἱ τεχνικοὶ ὄροι τῆς παραγωγῆς, καθορίζουν και τὶς σχέσεις τῆς παραγωγῆς, τὶς νομικὰς σχέσεις τῆς κατοχῆς τῶν παραγωγικῶν μέσων, τὶς σχέσεις ἰδιοκτησίας.

Ἡ ἀνυπαρξία τεχνικῶν μέσων, ἢ ἡ ὕπαρξις μέσων ἀπλουστάτων παρουσιάζει τὸν κομμουνισμό στὶς σχέσεις ἐπὶ τῶν παραγωγικῶν μέσων, τὸν ἀρχαῖο, πρωτόγονο και φυσικὸ κομμουνισμό. Οἱ μεταβολές ἐπὶ τῶν τεχνικῶν μέσων ἢ εἰδικευμένη κατασκευὴ τεχνικῶν μέσων και εἰδικῶν μέσων παραγωγῆς (καλλιεργουμένων παραγωγικῶν ἐκτάσεων) φέρνει τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Ὅσον τὰ μέσα εἶνε ἀπλᾶ οἱ σχέσεις τῆς ἰδιοκτησίας εἶνε μικρῆς ἀντιθέσεως και ἀπλές, ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τῶν βιοτεχνιῶν, φέρνοντας τὴν ἀνταλλαγὴν, δημιουργεῖ μεγάλες ἀντιθέσεις και τὶς κάνει πολυπλοκώτερες, ὡς ποῦ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀτμοῦ και τῆς μεγάλης βιομηχανίας ἐγκαθιστᾷ σχέσεις πολὺ πολύπλοκες και κάνει τὴν κοινωνία νὰ χάσῃ

τὸν παλαιὸν πατριαρχικὸν τῆς βίῃ καὶ νὰ μπῆ στὸν δαίδαλον τοῦ νεωτέρου καπιταλιστικοῦ πολιτισμοῦ, μὲ τὸ πολύπλοκον σύστημα σχέσεων παραγωγῆς, ἀνταλλαγῆς προϊόντων καὶ κυκλοφορίας των.

Καθὼς ὁ Χέγκελ, μελετῶντας τὰ συστήματα τῶν ἰδεῶν (βλ. προηγούμενο Κεφάλαιο) παρατήρησεν ὅτι εἰς κάθε σύστημα ἰδεῶν γενιέται νέα ἰδέα, ἀντίθετος τῆς προηγουμένης καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀντιθέσεως τῆς θέσεως δημιουργεῖται νέα σύνθεσις, εἰς τὴν ὅποιαν νέα ἀντίθεσις γεννᾶται καὶ δίνει ἀφορμὴν εἰς νέαν σύνθεσιν, ἔτσι καὶ ὁ Μάρξ χρησιμοποιῶντας τὴν διαλεκτικὴν αὐτὴν μέθοδον εἶδεν ὅτι εἰς τὴν θέσιν τοῦ τεχνικοῦ συστήματος τῆς παραγωγῆς ἀναπτύσσεται ἐξ αὐτῆς τῆς προόδου τῆς παραγωγῆς, ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναπτύξεώς της, ἐξ αὐτῆς τῆς προσαρμογῆς τῆς τεχνικῆς καταστάσεως πρὸς τὴν φύσιν, ἀνεξαρτήτως ἀνθρώπινου προδιαγεγραμμένου σχεδίου, νέα ἀντίθεσις, ἐκ τῆς ὁποίας δημιουργεῖται νέα σύνθεσις τεχνικῶν ὄρων προκαλοῦσα νέαν σύνθεσιν σχέσεων παραγωγῆς, σχέσεων ἰδιοκτησίας, νέον πλέγμα σχέσεων κοινωνικῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσεται νέον τοιοῦτον, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, καθορίζον ἑκάστατε ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν ὀλιστικῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς τὴν μορφήν τῆς κοινωνίας καὶ τὰς ἱστορικὰς περιπετείας τῶν ἐθνῶν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ φιλο-

σοφία τοῦ Μάρξ ἐπὶ τῆς ἱστορίας, φιλοσοφία ὑλιστική, οἰκονομική (βλ. ἄνωτέρω) ἐστερημένη τοῦ ἰδεαλισμοῦ τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν συστημάτων (βλ. προηγούμενον Κεφάλαιο), ποὺ δὲν ἐδασίζοντο εἰς τὴν στερεὰν ὑλικὴν βᾶσιν εἰς τὴν ὁποίαν βασιζέται ἡ Μαρξική φιλοσοφία.

Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆ τῶν τεχνικῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων παίρνει ἐκάστοτε τὸ σχῆμά του τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνίας, τὸ πολύπλοκον σύμπλεγμα τῶν σχέσεων τῆς παραγωγῆς, τῆς κυκλοφορίας, τῆς διανομῆς, τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων, τὸ ὁποῖον σύμπλεγμα ἀποτελεῖ τὸν «σκελετόν» ὡς εἶδαμε παραπάνω, τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως, τὸ βασικὸν ὑπόστρωμα ἀπάνου στὸ ὁποῖον βασιζονται κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις καὶ δυνάμεις μέσα εἰς τὴν κοινωνία, φιλοσοφικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἰδεολογίαι καὶ πεποιθήσεις.

Ἀπὸ τὰς σχέσεις αὐτὰς τῆς παραγωγῆς, δημιουργοῦνται αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, ἤτοι κοινωνικαὶ ὁμάδες ἀτόμων, μὲ κοινὰ συμφέροντα, κοινήν ἰδεολογίαν κοινὸν οἰκονομικὸν ρόλον εἰς τὴν κοινωνίαν. Αἱ ἀντιθέσεις αὐταὶ τῶν τάξεων παριστάνουν τὰς ἀντιθέσεις ποὺ γεννᾶ ἡ ἐξέλιξις τῶν τεχνικῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων. Εἰς τὸν πρῶτόγονον κομμουνισμόν, καθὼς εἶδαμε, διὰ λόγους οἰ-

κοινωνικούς δὲν ὑπάρχουν κοινωνικαὶ τάξεις. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας διαφοροποιεῖται ἡ κοινωνία εἰς τάξεις. Αἱ τάξεις αὗται μπαίνουν σὲ μίαν ἀντίθεση, καὶ καθὼς ἐξελίσσονται αἱ σχέσεις παραγωγῆς, συγκρούονται μεταξύ των διαμφισβητῶντας ἢ μία εἰς τὴν ἄλλη τὴν ὑπεροχὴ εἰς τὴν κοινωνικὴ σύνθεση. Ἄλλὰ καθὼς εἶδαμεν ἐπίσης, τὴν ὑπεροχὴ τὴν καθορίζει ἡ σπουδαιότης τῆς οἰκονομικῆς σημασίας καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ρόλου τῶν ἀγωνιζομένων τάξεων. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀσίαν ἡ σπουδαιότης τοῦ οἰκονομικοῦ ρόλου τῶν γαιοκτημόνων δίδει τὸ ἱστορικὸν σχῆμα τοῦ Ἀνατολικοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν ἡπειρον ἐκείνην. Ἡ σύγκρουσις τῶν γαιοκτημόνων μὲ τοὺς στρατιωτικούς, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν παραγωγὴ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, δίδει τὴν ὑπεροχὴ εἰς τοὺς πρώτους ἢ δευτέρους ἀναλόγως τῆς πολεμικῆς ἢ εἰρηνικῆς περιόδου, ποὺ περνᾷ ὁ τόπος. Ἡ ὕπαρξις ὀλίγων ἢ πολλῶν γαιοκτημόνων δίδει τὴν μορφήν τοῦ ἀπολύτου ἢ συγκερασμένου δεσποτισμοῦ. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ μοναρχικὴ περίοδος παύει, ὅταν ἔνεκα τῆς φυσικῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας τὸ ἐμπόριον παίξει ρόλον τέτοιον, ὥστε ἀντὶ μοναρχίας νὰ παρουσιάζεται ἡ πολιτικὴ μορφή τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, δημοκρατίας τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, δημοκρατίας μεταξύ των, μοναρχίας ὁμως ὁμαδικῆς, ὀλι-

γαρχίας ἀπέναντι τῶν δεύλων. Εἰς τὸν Μεσαίωνα οἱ γαιοκτήμονες φεουδάρχαι παίζουσι τὸν κύριον ρόλον τὴν ἐξουσίαν τῶν τῆν ἀμφισβητοῦν οἱ τεχνίται τῶν πόλεων, οἱ ἔμποροι, καὶ ὁ οἰκονομικὸς ρόλος τῶν, καθὼς εἶπαμεν ἀνωτέρω, γίνεται ὁ σημαντικώτερος εἰς τὴν κοινωνία καὶ ἡ σύγκρουσις μετὰ τὴν φεουδαρχικὴν τάξιν γίνεται ἐπαναστατικὴ (Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, 17ος αἰὼν, Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, 18ος αἰὼν) καὶ οἱ ἄστοι ἐπικρατοῦν. Ἡ ἐπικράτησις τῶν γενναῶν μέσα τῆς τῆν ἀντίθεσός τῆς, διότι ἡ μεταβολὴ τῶν τεχνικῶν ὄρων, ὁ ἀτμός, δημιουργεῖ τὰ μεγάλα ἔργα γοστιάσια, τὴν μεγάλην βιομηχανία, τὸ προλεταριάτον, καὶ ἔρχεται σὲ σύγκρουσιν μετὰ τοὺς ἄστους. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ προλεταριάτου γιὰ τὴν κοινωνία θὰ φέρῃ καὶ τὴν ἐπικράτησίν του μετὰ μίαν ἐπανάστασιν (τὴν Κομμουνιστικὴν Ἐπανάστασιν), καὶ θὰ φέρῃ τὸν Ὄργανωμένον Κομμουνισμόν, ἀντὶ τῶν σχέσεων τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ὑπάρχουν τώρα. Ἔτσι ἡ ἀντίθεσις αὕτη καὶ σύγκρουσις τῶν τάξεων δίνει τὸ ἱστορικὸ σχῆμα τῆς κοινωνίας σὲ κάθε ἱστορικὴν περίοδον. Ἔτσι, καθὼς λέγει καὶ τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστο, ἡ ἱστορία τῶν κοινωνιῶν εἶνε ἱστορία τῆς πάλης τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνικῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς καθορίζει ὅθεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων παραγωγῆς, ἐξ ὧν διαμορφοῦται καὶ καθορίζεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐξέ-

λιξίς τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἀπό τῆ θέση των μεταξύ των εἰς τὴν κοινωνία, καὶ τῆ συσχέτησή των καὶ σύγκρουσῆ των παίρνει τὴ μορφή της κάθε ἱστορικὴ περίοδος. Τὸ ρόλο κάθε κοινωνικῆς τάξεως δὲν καθορίζουν οὔτε θρησκευτικαὶ πίστεις, οὔτε φιλοσοφικῆς πεποιθήσεις, οὔτε ἐπιστημονικῆς γνώσεις, οὔτε ἡ γεωγραφικὴ κατάστασις τοῦ τόπου, ποὺ ἐνῶ αὐτὴ δὲν ἀλλάζει ἀπὸ αἰῶνες, ὅμως αἱ τάξεις ἀλλάζουν μορφή καὶ ρόλο, οὔτε πολιτικοὶ ἢ πνευματικοὶ ἥρωες καθὼς ἐπίστευαν ἄλλαι φιλοσοφικαὶ σχολαὶ (βλ. προηγούμενο Κεφάλαιο), ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ σημασία καὶ ἀποστολὴ κάθε τάξεως. Αὐτὸ εἶνε ἡ ὀλιστικὴ θεωρία τῆς ἱστορίας τοῦ Μάρξ. Ἡ οἰκονομικὴ ἀποστολὴ κάθε κοινωνικῆς τάξεως εἶνε ἱστορικὴ ἀποστολή. Ἡ φεουδαρχικὴ τάξις ἐπαιξεν ἕναν ἱστορικὸ ρόλο καὶ ἡ ἱστορικὴ της ἀποστολὴ ἐτελείωσε μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου ἐμποροδισμηχανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἐπαιξε ἕνα μεγάλο, πολὺ μεγάλο ἱστορικὸ ρόλο μέσα στὸν νεώτερον αὐτὸ πολιτισμό, ἀλλ' ἡ σημασία τῆς νέας τάξεως τοῦ προλεταριάτου ξεπερνῶντας τὴν οἰκονομικὴν ἀποστολὴ τῆς ἀστικῆς τάξεως μέσα εἰς τὸν νέαν πολιτισμό, ποὺ δημιουργεῖται μέσα εἰς τὴν ἀστικὴν τάξις, δημιουργεῖ τὴν ἱστορικὴ ἀποστολὴ τοῦ προλεταριάτου, ἀπάνου στὸ ὅποιον βασιζέται ἡ διαμόρφωσις τοῦ μέλλοντος πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.